

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Юридичний факультет

Кафедра кримінального права та правосуддя

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО
(Особлива частина)

КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЇ З ТЕМИ 12:
«КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ПРОТИ БЕЗПЕКИ РУХУ ТА
ЕКСПЛУАТАЦІЇ ТРАНСПОРТУ»

Конспект лекції підготувала:
Плутницька К. М., к.ю.н., доцентка,
доцентка кафедри кримінального
права та правоохоронної діяльності
Запорізького національного
університету

ТЕМА 12.

КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ПРОТИ БЕЗПЕКИ РУХУ ТА ЕКСПЛУАТАЦІЇ ТРАНСПОРТУ

План:

1. Загальна характеристика кримінальних правопорушень проти безпеки руху та експлуатації транспорту.
2. Порушення правил безпеки руху або експлуатації залізничного, водного чи повітряного транспорту (ст. 276 КК України).
3. Пошкодження шляхів сполучення і транспортних засобів (ст. 277 КК України).
4. Порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами (ст. 286 КК України).

1. Загальна характеристика кримінальних правопорушень проти безпеки руху та експлуатації транспорту.

Кримінальний кодекс України виокремлює захист безпечного функціонування транспорту. Відносини, пов'язані з діяльністю транспорту в Україні, регулюються Законами України «Про транспорт», «Про залізничний транспорт», «Про автомобільний транспорт» та іншими законодавчими і нормативними актами України.

Єдину транспортну систему України складають: залізничний, морський, річковий, авіаційний, автомобільний, магістральний трубопровідний та деякі інші види транспорту.

Розділ XI Особливої частини КК України «Кримінальні правопорушення проти безпеки руху та експлуатації транспорту» містить 19 статей. За даними Генеральної прокуратури України ці кримінальні правопорушення склали 2 % у загальній структурі злочинності у 2024 році. У структурі кримінальних правопорушень проти безпеки руху та експлуатації транспорту порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами (ст. 286 КК України) складають 70 %; незаконне заволодіння транспортним засобом (ст. 289 КК України) — 10,5%; порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами в стані сп'яніння (ст. 286-1 КК України) 10 %; інші кримінальні правопорушення — 9,5 %.

Кримінальні правопорушення проти безпеки руху й експлуатації транспорту — передбачені кримінальним законом України умисні та необережні суспільно небезпечні діяння, що посягають на безпеку руху, експлуатацію або нормальну роботу залізничного, повітряного, водного, магістрального трубопровідного, автомобільного та міського електричного транспорту через заподіяння або загрозу заподіяння шкоди здоров'ю, життю, власності, довкіллю.

Родовим об'єктом цих кримінальних правопорушень є безпека руху й експлуатації транспорту.

З об'єктивної сторони кримінальні правопорушення, передбачені розділом XI Особливої частини КК України, бувають як із матеріальними, так і з формальними складами. Діяння в цих кримінальних правопорушеннях виражається в дії або бездіяльності особи. Деякі кримінальні правопорушення можуть бути вчинені тільки шляхом суспільно небезпечної дії (наприклад, незаконне заволодіння транспортним засобом) або тільки бездіяльності (наприклад, ненадання допомоги судну та особам, що зазнали лиха, з боку капітана судна). Диспозиції всіх статей бланкетні.

Суб'єктом транспортних кримінальних правопорушень здебільшого є фізична осудна особа, яка досягла 16-річного віку. Деякі кримінальні правопорушення може вчиняти тільки спеціальний суб'єкт, наприклад, особа, яка керує транспортним засобом (ст. 286 КК України).

Суб'єктивна сторона транспортних кримінальних правопорушень з формальним складом характеризується прямим умислом (наприклад, угон або захоплення залізничного рухомого складу, повітряного, морського чи річкового судна — ч. 1 ст. 278 КК України). Для кримінальних правопорушень з матеріальними складами характерним є їх вчинення з необережності. Якщо ж встановлено умисел до настання суспільно небезпечних наслідків, то кримінально-правова кваліфікація можлива за іншими статтями КК України, які передбачено у відповідних розділах КК України.

2. Порушення правил безпеки руху або експлуатації залізничного, водного чи повітряного транспорту (ст. 276 КК України).

1. Порушення працівником залізничного, водного або повітряного транспорту правил безпеки руху або експлуатації транспорту, а також недоброякісний ремонт транспортних засобів, колій, засобів сигналізації та зв'язку, якщо це створило небезпеку для життя людей або настання інших тяжких наслідків, -

караються виправними роботами на строк до двох років або обмеженням волі на строк до трьох років.

2. Ті самі діяння, якщо вони спричинили потерпілому середньої тяжкості чи тяжкі тілесні ушкодження або заподіяли велику матеріальну шкоду, -

караються позбавленням волі на строк від двох до семи років.

3. Діяння, передбачені частинами першою або другою цієї статті, якщо вони спричинили загибель людей, -

караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років.

{Стаття 276 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 270-VI від 15.04.2008](#)}

Безпосереднім об'єктом кримінального правопорушення є безпека руху, експлуатації та ремонту транспортних засобів, засобів сигналізації та зв'язку конкретного виду транспорту (залізничного, водного чи повітряного). **Факультативним безпосереднім об'єктом** за ч. 1 ст. 276 КК України є життя чи здоров'я людей, власність, довкілля. **Додатковим факультативним безпосереднім об'єктом** за ч. 2 ст. 276 КК України є здоров'я людей, власність, довкілля, **додатковим обов'язковим безпосереднім об'єктом** за ч. 3 ст. 276 КК України є життя людей.

Об'єктивна сторона кримінального правопорушення полягає в сукупності таких ознак:

а) порушення правил безпеки руху або експлуатації транспорту чи недоброякісний ремонт транспортних засобів, залізничних колій, засобів сигналізації та зв'язку, залізничного, водного або повітряного транспорту;

б) наслідків, передбачених у диспозиції ч. 2 або 3 ст. 276, або створення небезпеки настання таких чи інших тяжких наслідків (ч. 1 ст. 276 КК України);

в) причинного зв'язку між порушенням зазначених правил та наслідками чи загрозою їх настання.

Залізничний транспорт — це механічний рейковий транспорт, який включає залізничні шляхи сполучення, рухомий склад локомотивів (тепловози, електровози, паровози), вагони, цистерни, платформи, крани тощо. Це також мережа під'їзних шляхів, рухомого складу підприємств та організацій, а також метрополітен. Теорія кримінального права, слідча та судова практика не відносять до залізничного транспорту міський електричний транспорт (трамвай, фунікулер). Безпека руху та експлуатації залізничного транспорту регулюється Статутом залізниць України, Правилами технічної експлуатації залізниць України, Інструкцією з сигналізації на залізницях України. Види транспортних подій передбачені Положенням про класифікацію транспортних подій на залізницях України.

Водний транспорт — це морський, річковий та озерний транспорт, тобто пасажирські, вантажні, риболовецькі та інші судна (теплоходи, сейнери, буксири, земснаряди тощо), водні шляхи та комунікації. Маломірні судна (човни, байдарки, яхти тощо), баржі, стаціонарні платформи незалежно від форм власності на них, не належать до водного транспорту в розумінні ст.276 КК України. Належність судна не впливає на кваліфікацію кримінального правопорушення, крім випадків, що можуть стосуватися військових суден.

Відносини безпеки судноплавства регулюють: Кодекс торговельного мореплавства України, Положення про капітана морського порту та службу капітана морського порту, інші нормативні акти, а також відповідні програми.

Повітряний транспорт включає повітряні судна — літальні апарати, що тримаються в атмосфері використовуючи взаємодію з повітрям, відмінною від взаємодії з повітрям, відбитим від земної поверхні, а саме: літаки, гелікоптери, аеростати, дирижаблі, планери, мотодельтоплани тощо. Структуру повітряного транспорту утворюють аеропорти, аеродроми, майданчики для гелікоптерів та їхня комунікації.

Види авіаційних пригод та порядок їх розслідування визначено в Положенні розслідування авіаційних подій та інцидентів.

Диспозиція ст. 276 КК України *бланкетна* та вимагає звертання до нормативних актів, чинних на залізничному, водному й повітряному транспорті. Порушення правил безпеки руху та експлуатації цих видів транспорту вчиняється шляхом *дії або бездіяльності*. Необхідними складником об'єктивної сторони кримінального правопорушення є порушення правил безпеки руху або експлуатації транспорту або недоброякісний ремонт транспортних засобів, колій, засобів сигналізації та зв'язку.

Діяння може утворювати склад кримінального правопорушення лише в тому випадку, коли воно виражене в порушенні встановлених правил шляхом дії чи бездіяльності або сполученням цих видів кримінально протиправної поведінки.

Діяння, що входить в об'єктивну сторону кримінального правопорушення, може полягати в недоброякісному ремонті рухомого складу (локомотивів, вагонів, теплоходів, літаків тощо), залізничних колій, полотна, стрілочних переводів та

переїздів, засобів сигналізації (наприклад, бакенів), засобів зв'язку. Таким є ремонт з відступом від визначених стандартів, від певної технології, не усунення окремих несправностей тощо, коли транспортні засоби та інші предмети після ремонту у встановленому порядку передані до експлуатації.

Встановлення причинного зв'язку тісно пов'язане з питанням встановлення винних осіб, що вимагає з'ясування таких обставин: на кого з працівників транспорту покладался обов'язок забезпечити дотримання правил безпеки руху або експлуатації транспорту під час пригоди; хто саме допустив порушення правил безпеки руху або експлуатації транспорту; які конкретно правила порушені, у чому це виявилось та через що сталося.

Створення небезпеки (ч. 1 ст. 276 КК України) — це створення внаслідок порушення правил або недоброякісного ремонту такої обстановки, за якої настання відповідних наслідків було б неминучим, але не сталося внаслідок втручання інших осіб або обставин. Якщо порушення правил безпеки руху або експлуатації транспорту чи недоброякісний ремонт за конкретних обставин не могли створити таку небезпеку, складу кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 276 КК України, немає.

Небезпека для життя людей (ч. 1 ст. 276 КК України) — це реальна можливість загибелі одного або декількох потерпілих.

Небезпека настання інших тяжких наслідків є оцінним поняттям, визначення якого залежить від фактичних обставин справи. Судова практика до інших тяжких наслідків відносить: заподіяння середньої тяжкості або тяжких тілесних ушкоджень двом і більше потерпілим, заподіяння великої матеріальної шкоди внаслідок загибелі вантажу, пошкодження рухомого складу або суден до непридатності їхньої подальшої експлуатації, значну шкоду навколишньому природному середовищу тощо.

Ч. 2 ст. 276 КК України встановлює відповідальність за дії, передбачені ч. 1 цієї статті, якщо вони спричинили одному або декільком потерпілим середньої тяжкості чи тяжких тілесних ушкоджень або заподіяли велику матеріальну шкоду. За ч. 3 ст. 276 кваліфікуються діяння, передбачені ч. 1 і 2 цієї статті, якщо вони спричинили загибель людей, тобто смерть однієї або декількох осіб.

Заподіяння з необережності потерпілому смерті охоплюється ст. 276 КК України і не потребує додаткової кваліфікації.

Суб'єктивна сторона кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 276 КК України, може характеризуватися такими різновидами вини, як *кримінально протиправна самовпевненість і непрямий умисел* щодо можливих наслідків, зазначених у ч. 1 ст. 276, що фактично не настали. Суб'єктивна сторона діянь, передбачених ч. 2 і 3 ст. 276 КК України, характеризується *необережною формою вини* (кримінально протиправною самовпевненістю або кримінально протиправною недбалістю). До самої дії чи бездіяльності, що входить в об'єктивну сторону кримінального правопорушення, винний може ставитися як необережно, так і умисно.

Суб'єктом кримінального правопорушення може бути тільки працівник залізничного, водного або повітряного транспорту. Це також можуть бути працівники відомчої залізниці, метрополітену, особи, які працюють на риболовецьких, науково-дослідних та інших суднах.

Суб'єкт кримінального правопорушення наділений сукупністю двох ознак: а) перебування на службі чи роботі на відповідному виді транспорту; б) пов'язаність

його діяльності з виконанням обов'язків з безпеки руху, експлуатації чи ремонту транспортних засобів, шляхів, засобів сигналізації або зв'язку.

Дії посадових осіб зазначених видів транспорту, які не порушили правил безпеки руху або експлуатації транспорту, але давали (не давали) розпоряджень, наказів, вказівок щодо такої діяльності, внаслідок чого такі порушення були допущені іншими працівниками транспорту, за наявності інших ознак можуть нести відповідальність за службову недбалість за ст. 367 КК України.

Відповідальність за ст. 276 КК України настає з 16-річного віку, але фактично такі посади на транспорті обіймають особи не молодше 18 років.

3. Пошкодження шляхів сполучення і транспортних засобів (ст. 277 КК України).

1. Умисне руйнування або пошкодження шляхів сполучення, споруд на них, рухомого складу або суден, засобів зв'язку чи сигналізації, а також інші дії, спрямовані на приведення зазначених предметів у непридатний для експлуатації стан, якщо це спричинило чи могло спричинити аварію поїзда, судна або порушило нормальну роботу транспорту, або створило небезпеку для життя людей чи настання інших тяжких наслідків, -

караються штрафом від п'ятдесяти до двохсот п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на той самий строк, або позбавленням волі на строк до трьох років.

2. Ті самі діяння, якщо вони спричинили потерпілому середньої тяжкості чи тяжкі тілесні ушкодження або завдали великої матеріальної шкоди, -

караються позбавленням волі на строк від трьох до восьми років.

3. Діяння, передбачені частинами першою або другою цієї статті, якщо вони спричинили загибель людей, -

караються позбавленням волі на строк від семи до п'ятнадцяти років.

{Стаття 277 із змінами, внесеними згідно із Законами [№ 270-VI від 15.04.2008](#), [№ 2742-VI від 02.12.2010](#)}

Об'єктом кримінального правопорушення є безпека руху або експлуатації транспорту та його нормальна робота, життя та здоров'я людей, власність, а також довкілля.

Предметом кримінального правопорушення є шляхи сполучення (залізниця), споруди на шляхах сполучення (шляхопроводи тощо), рухомий склад залізниці, судна (транспортні засоби повітряного та водного транспорту), а також їхні комунікації, засоби зв'язку чи сигналізації, крім трубопровідного, а також автомобілів, автобусів, тролейбусів, трамваїв, вагонів фунікулера, канатних та монорейкових доріг).

До споруд на шляхах сполучень треба відносити пасажирські й вантажні платформи, мости, віадуки, шляхопроводи, тунелі, естакади, гідровузли, шлюзи, причали тощо. Засоби зв'язку чи сигналізації — це світлофори, семафори, радіостанції, радіомаяки, радіопеленгатори, локатори, телефони тощо. Споруди, що не забезпечують безпеку руху зазначених видів транспорту, не належать до предмета цього кримінального правопорушення.

З об'єктивної сторони кримінальне правопорушення може бути вчинено шляхом умисного руйнування або пошкодження шляхів сполучення, транспортних засобів, їхньої комунікацій, засобів зв'язку чи сигналізації.

Під **руйнуванням** транспортних засобів та інших транспортних комунікацій треба розуміти повне або часткове їхнє знищення і непридатність до подальшого

цільового використання (вибух на залізниці, спалення рухомого складу, руйнування залізничних мостів, знищення злітних смуг, затоплення судна тощо).

Пошкодження предметів кримінального правопорушення — це приведення їх у такий стан, коли вони частково або тимчасово втрачають здатність до використання за призначенням (розгвинчування рейок, обрив телефонних або телеграфних проводів, приведення до непридатності використання букс вагонів тощо).

Під іншими діями, спрямованими на приведення зазначених предметів у непридатний для експлуатації стан, треба розуміти такі дії, як вимикання засобів зв'язку чи сигналізації або їх блокування, влаштування перешкод для сприйняття знаків, сигналів та іншої інформації, припинення подачі енергії в контактну мережу тощо. Вказані дії визнаються кримінально протиправними тільки за умови, якщо це спричинило або могло спричинити порушення нормальної роботи зазначених у статті видів транспорту.

Кримінальне правопорушення є закінченим з моменту руйнування або пошкодження шляхів сполучення, транспортних засобів чи вчинення інших дій, спрямованих на приведення зазначених предметів у непридатний для експлуатації стан, якщо це мало такі *наслідки*: спричинило чи могло спричинити аварію поїзда, судна або порушило нормальну роботу транспорту, або створило небезпеку для життя людей чи настання інших тяжких наслідків. За конструкцією склад кримінального правопорушення – матеріальний.

Як **аварію** треба розглядати транспортну подію, яка не потягла тяжких наслідків. Під **порушенням нормальної роботи транспорту** треба розуміти порушення розкладу, графіку руху поїздів чи водних або повітряних суден, суттєве ускладнення подальшого пересування пасажирів та вантажів. Що стосується створення небезпеки для життя людей чи настання інших тяжких наслідків, воно розглядається аналогічно відповідній ознаці ст. 276 КК України.

Суб'єктивна сторона кримінального правопорушення характеризується прямим або непрямим умислом щодо руйнування або пошкодження шляхів сполучення, споруд на них, рухомого складу або суден, засобів зв'язку чи сигналізації, стосовно ж аварії поїзда, судна або порушення нормальної роботи транспорту чи можливості їх настання — умислом або необережністю.

Психічне ставлення суб'єкта кримінального правопорушення до наслідків, що передбачені у ч. 2 і 3 ст. 277 КК України, має бути необережним.

Суб'єктом кримінального правопорушення може бути фізична осудна особа, яка досягла до моменту вчинення кримінального правопорушення 14-річного віку.

Частина 2 ст. 277 встановлює відповідальність за дії, передбачені ч. 1 цієї статті, якщо вони спричинили одному або декільком потерпілим середньої тяжкості чи тяжкі тілесні ушкодження або завдали великої матеріальної шкоди, що визначається з урахуванням її розміру та інших конкретних обставин справи.

За ч. 3 ст. 277 КК України кваліфікуються діяння, передбачені ч. 1 і 2 цієї статті, якщо вони спричинили загибель людей, тобто смерть однієї або декількох осіб.

Заподіяння потерпілому смерті охоплюється ст. 277 і не потребує додаткової кваліфікації.

Якщо суб'єкт із необережності зруйнував або пошкодив шляхи сполучення, транспортні засоби, засоби зв'язку чи сигналізації, що потягло за собою загибель потерпілих або інші тяжкі наслідки, то подібні діяння не утворюють складу

кримінального правопорушення, передбаченого ст. 277 КК України, а залежно від інших ознак можуть кваліфікуватися за ст. 196 чи 291 КК України.

Якщо транспортні засоби, споруди чи їх обладнання викрадаються, то такі дії кваліфікуються за ст. 277 КК України і за сукупністю, залежно від способу викрадення, — як кримінальні правопорушення проти власності за статтями 185–187, 189–191 КК України.

Умисне руйнування або пошкодження транспортних засобів та їхніх комунікацій з метою ослаблення держави кваліфікується як диверсія за ст. 113 КК України.

4. Порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами (ст. 286 КК України).

1. Порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особою, яка керує транспортним засобом, що спричинило потерпілому середньої тяжкості тілесне ушкодження, -

карається штрафом від трьох тисяч до п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років, з позбавленням права керувати транспортними засобами на строк до трьох років.

2. Ті самі діяння, якщо вони спричинили смерть потерпілого або заподіяли тяжке тілесне ушкодження, -

караються позбавленням волі на строк від трьох до восьми років з позбавленням права керувати транспортними засобами на строк до трьох років або без такого.

3. Діяння, передбачені частиною першою цієї статті, якщо вони спричинили загибель кількох осіб, -

караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років з позбавленням права керувати транспортними засобами на строк до трьох років.

Примітка. Під транспортними засобами в цій статті та статтях 286-1, 287, 289 і 290 слід розуміти всі види автомобілів, трактори та інші самохідні машини, трамваї і тролейбуси, а також мотоцикли та інші механічні транспортні засоби.

{Стаття 286 із змінами, внесеними згідно із Законами № 270-VI від 15.04.2008, № 586-VI від 24.09.2008, № 2617-VIII від 22.11.2018}

Суспільні відносини у сфері безпеки дорожнього руху регулюють Закони України «Про дорожній рух», «Про автомобільний транспорт» та інші нормативні акти, основним із яких є «Правила дорожнього руху».

Об'єктом кримінального правопорушення є безпека дорожнього руху, здоров'я і життя людини.

Кримінальне правопорушення може бути вчинене тільки під час керуванні транспортними засобами, що вказані в примітці до ст.286 КК України. Під транспортними засобами треба розуміти всі види автомобілів, трактори й інші самохідні машини, трамваї і тролейбуси, а також мотоцикли та інші механічні транспортні засоби.

У постанові колегії суддів Другої судової палати Касаційного кримінального суду в складі Верховного Суду зазначено, що будь-який транспортний засіб, що рухається за допомогою двигуна, незалежно від робочого об'єму, належить до механічних транспортних засобів.

Поняттям «інші самохідні машини» охоплюються дорожні, будівельні, сільськогосподарські та інші спеціальні самохідні машини (автокрани, екскаватори,

скрепери, грейдери, дорожні котки, асфальтоукладачі, автотранспортувачі, збиральні комбайни тощо).

В окремих випадках для встановлення технічних параметрів транспортного засобу (саморобне виготовлення, внесення конструктивних змін тощо) можливе проведення відповідної експертизи.

Об'єктивна сторона кримінального правопорушення включає в себе сукупність таких обов'язкових ознак:

- а) порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту;
- б) суспільно небезпечні наслідки;
- в) причинний зв'язок між порушенням і наслідками.

Порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту — це дія або бездіяльність особи, яка керує транспортним засобом, пов'язана з порушенням однієї або кількох вимог правил безпеки дорожнього руху або інших нормативних актів, що регламентують безпеку дорожнього руху чи експлуатацію транспорту. Інструкції та інші нормативні акти, що стосуються особливостей перевезення спеціальних вантажів, експлуатації окремих видів транспортних засобів, руху на закритих територіях, повинні ґрунтуватися на вимогах Закону України «Про дорожній рух» та «Правил дорожнього руху».

Найчастіше порушення правил безпеки дорожнього руху проявляються в перевищенні встановленої швидкості руху або в неправильному її виборі, порушенні правил проїзду перехрест'я або зупинок транспорту загального користування, правил обгону тощо.

Порушення правил експлуатації — це порушення правил перевезення людей або вантажу, експлуатація транспортного засобу з несправною гальмовою системою або рульовим керуванням тощо. Маються на увазі такі порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту, що можуть спричинити кримінально протиправні наслідки.

Якщо узагальнити ознаки діяння, то воно повинно бути вчинене за сукупністю таких ознак:

- а) тільки під час експлуатації транспортного засобу, зазначеного в примітці до ст.286 КК України;
- б) особою, яка безпосередньо виконує функцію керування транспортним засобом;
- в) у процесі дорожнього руху;
- г) без одночасного поєднання руху транспортного засобу з виконанням нетранспортних робіт;
- г) всупереч вимогам конкретних положень правил безпеки дорожнього руху або правил експлуатації транспорту.

Між порушенням правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту й наслідками, що настали, повинен бути причинний зв'язок. Якщо його немає, то немає і кримінальної відповідальності особи. У процесуальних документах потрібно обов'язково вказувати, у порушенні яких саме правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту визнається винною особа, у чому конкретно проявилися ці порушення і чи перебувають у причинному зв'язку наслідки, що настали, із цими порушеннями.

Відповідальність за ст.286 КК України розподіляється згідно з її частинами залежно від тяжкості наслідків, що настали. За ч.1 відповідає особа, внаслідок діяння якої потерпілому спричинені середньої тяжкості тілесні ушкодження, за ч.2

— тяжкі тілесні ушкодження або смерть. Ч.3 ст.286 КК України передбачає відповідальність у разі вчинення діяння, передбаченого ч.1 цієї статті, якщо воно спричинило загибель двох або більше осіб. Ніяка інша шкода (матеріальна, моральна, виробнича тощо), крім зазначеної в законі, не може бути ознакою об'єктивної сторони кримінального правопорушення, що аналізується.

Дії винного, що потягли одночасно наслідки, передбачені різними частинами ст.286 КК України, потребують кваліфікації за тією з них, яка передбачає найбільш тяжкі з наслідків, що настали. Якщо порушення кожного разу мали самостійний характер і не пов'язані між собою суб'єктивною стороною, а також місцем або часом здійснення, то вони в кожному випадку потребують кваліфікації за сукупністю кримінальних правопорушень.

Відповідно до судової практики дії особи, яка, керуючи транспортним засобом, у різний час двічі порушила правила безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту, унаслідок чого в кожному із цих випадків загинула одна людина, потрібно кваліфікувати за ч.2 ст.286 КК України, а у випадку, коли смерть двох і більше осіб є наслідком однієї і тієї ж транспортної події, тобто одного чи пов'язаних між собою кількох порушень правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту, — за ч.3 ст.286 КК України.

У тих випадках, коли суспільно небезпечні наслідки сталися внаслідок порушень, що вчинили двоє і більше водіїв, кожен із них може нести кримінальну відповідальність за ст.286 КК України за наявності в їхніх діяннях всіх ознак цього складу кримінального правопорушення.

Для відповідальності за ст.286 КК України не має значення місце, де було вчинено кримінальне правопорушення. Це може бути автомагістраль, інша дорога, вулиця, провулок, двір, територія підприємства, поле та інші місця, де можливий рух транспортних засобів.

Порушення потерпілим (водієм, пішоходом, пасажиром або іншим учасником дорожнього руху) правил безпеки дорожнього руху або його інша неправомірنا поведінка не є підставою для звільнення водія від кримінальної відповідальності за наявності в його діях складу кримінального правопорушення. Такі обставини можуть бути враховані як пом'якшуючі відповідальність та покарання.

Склад кримінального правопорушення, передбачений ст.286 КК України, за своєю конструкцією є *матеріальним*, але не має стадій готування або замаху. Кримінальне правопорушення визнається закінченим з моменту настання наслідків, передбачених законом.

Суб'єктивна сторона кримінального правопорушення характеризується необережною формою вини, що визначається характером ставлення винного до наслідків. Сама ж дія або бездіяльність під час порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту можуть бути як умисними, так і необережними.

Водій, який після вчинення розглядуваного кримінального правопорушення завідомо залишив потерпілого в небезпечному для життя стані, повинен нести відповідальність за сукупністю кримінальних правопорушень (відповідною частиною ст.286 і ч.1 або 2 ст.135 КК України).

Якщо в діях водія немає складу кримінального правопорушення, передбаченого ст.286 КК України, але життя потерпілого було поставлено під загрозу внаслідок вчиненої водієм дорожньо-транспортної пригоди, то завідоме залишення потерпілого без допомоги, за наявності інших необхідних ознак, тягне

відповідальність за ч.1 або 3 ст.135 КК України, але за миттєвої загибелі потерпілого відповідальність за ст.135 виключається.

Якщо винний усвідомлював суспільно небезпечний характер свого діяння, передбачав його суспільно небезпечні наслідки й бажав їх або свідомо припускав настання цих наслідків, то його дії потрібно кваліфікувати за статтями КК України, що передбачають відповідальність за кримінальні правопорушення проти життя і здоров'я (наприклад, за ст.121 або 115 КК України) чи проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян (наприклад, за ст. 348 «Посягання на життя працівника правоохоронного органу, члена громадського формування з охорони громадського порядку й державного кордону або військовослужбовця»).

Коли суб'єкт під час проведення певних робіт порушив правила техніки безпеки або інші правила охорони праці, хоча б ці порушення і були допущені під час руху транспортного засобу, дії винного треба кваліфікувати за статтями КК України, що передбачають відповідальність за порушення цих правил, а у відповідних випадках — за кримінальні правопорушення проти життя та здоров'я особи.

Суб'єктом є особа, яка до часу вчинення кримінального правопорушення досягла 16-річного віку.

Не мають значення обставини, пов'язані з відсутністю в особи права на керування транспортним засобом чи позбавленням її такого права в адміністративному або судовому порядку, а також із тим, чи є вона працівником транспорту. Не має значення стосунок суб'єкта до транспортного засобу — чи є він власником, орендарем, керує ним за дорученням або самовільно заволодів транспортним засобом.

За певних умов до відповідальності може бути притягнута особа, яка навчає водінню іншу особу й перебуває під час навчальної їзди поруч з учнем (майстер виробничого навчання, інструктор тощо).